

Výr Ulli poznává východní Krušnohoří

Putování Oseckem

www.ullihu.de

Vzhůru na Rýznburk

Již mnozí naši předkové před 800 lety prošli jistě přes Osek. Právě tak jako míšeňská markrabata na sever, přivedla tehdy také česká knížata mladé selské bezzemky z Franska a Durynska do země, aby osídlili Krušné hory. Směli klučit prales, zakládat vesnice a obdělávat půdu. Jejich noví pánové navíc samozřejmě doufali, že při tom naleznou rudu – tak jako v bohatých nalezištích stříbra u Freibergu nebo cínu u Krupky. Musela to být ale velmi namáhavá práce, pomocí sekyr (neexistovaly ještě pořádné pily) pokácet obrovské stromy a s jednoduchými pluhy získat z kamenité půdy dostačující úrodu. K tomu se přidávalo ještě drsné horské klima, ve kterém se tehdy známým druhům obilovin dařilo jen málo. Tehdy ještě nebyly brambory, které přivezli do Evropy až o tři sta let později Španělé z Ameriky (a potom trvalo ještě dalších asi 250 let, než začali tyto zvláštní hlízy jíst obyvatelé Krušných hor).

Dobré rozhodování bylo tedy pro první osadníky Krušných hor velmi důležité. K službám jim tu byl mnišský řád cisterciáků. Ti založili několik klášterů na úpatí Krušných hor: v Sasku například klášter Alzella u obce Nossen, tady na jihu potom klášter v Oseku. Cisterciáci shromáždili tehdy všechny vědomosti, které byly ve středověku o zemědělství známy a vyzkoušeli rovněž sami mnohé ve svých klášterních zahradách. Tak mohli poskytnout nově příchozím osadníkům nejednu dobrou radu, dříve než se vypravili prudkými cestami vysoko do hor.

Ale nejen temný les plný vlků a medvědů dělal sedlákům problémy, také všelijaká zlověstná sebranka, jež se ukrývala v nepřístupných údolích. Loupeživí rytíři a jiní zloději číhali na cestách na kořist. Aby český král udělal tomuto jednání přítrž, nechal vybudovat v blízkosti kláštera v Oseku hrad Rýznburk. Jak už jeho jméno napovídá (německy Riesenburg – Obří hrad), musel to být jeden z největších hradů široko daleko. Měl samozřejmě chránit nejen mnichy a sedláky, ale především také podpořit právo českých knížat v Krušných horách. Dnešní hranice mezi Českou republikou a Německem tehdy ještě neexistovala. Ve skutečnosti pronikali tehdy Češi z Rýznburku daleko na sever, založili mimo jiné hrady Rechenberg a Purschenstein (v obci Neuhausen) a kontrolovali dlouhou dobu nejvýznamnější obchodní cestu, starou Solnou stezku přes Saydu.

Dnes leží zříceniny hradu Rýznburk znovu ukryty v hustém lese. Na mnoha místech znovu pokrývají prudký jižní svah východních Krušných hor velké, mohutné listnaté stromy. Při našem dnešním putování se tedy můžeme cítit téměř stejně jako první osadníci. I bez vlků, medvědů a loupeživých rytířů to bude jistě dobrodružný výlet!

Do Oseka můžeme dobře dojet vlakem: buď Moldavskou dráhou

z Moldavy (jen několik málo spojů denně), nebo z Teplic po trati do Litvínova. Tato varianta vyžaduje ale asi 1,5 km dlouhý výstup od nádraží ke klášteru. A potom existuje samozřejmě také ještě linkové autobusové spojení z Teplic do Oseka.

Spojení: vlak Moldava – Osek: 7.37, 14.22, 17.15

vlak Teplice – Osek: 5.13, 6.14, 7.41, 10.51, 13.39, 14.28,
15.43, 16.47, 18.11, 19.22

autobus Teplice – Osek: často během celého dne

Klášter samotný je mohutná stavba, které ovšem hrozilo v posledních desetiletích zpusnutí. Dnes zde znovu bydlí několik mnichů a snaží se společně s několika zaměstnanci klášter znovu opravit. Fasáda již září znovu starým leskem, ale uvnitř je ještě mnoho práce.

Také v obrovské klášterní zahradě je pořád co dělat. Za jejími vysokými zdmi se přitom ukrývá velký poklad: rozlohou největší ovocná zahrada celého východního Krušnohoří! Prastaré jabloně, hrušně a švestky zde nabízejí životní prostor četným zvířatům a houbám. Také se zde nacházejí vzácné druhy ovoce, které sotva najdeme někde jinde. Na jedné tabuli v klášteře najdeš také druhy jablek, které po tobě bude chtít znát výr Ulli. Vně zdí stojí ještě dvě velmi zajímavě tvarované staré lípy malolisté, které jsou chráněné jako přírodní památka. Když teď víme, kterým druhům jablek se v Krušných horách daří, jsme dobře připraveni a můžeme jít vysoko do hor.

Nikoliv naši předkové, ale dobrovolní ochránci přírody a lidé z Horské služby nám dobře označili cestu šikmo namalovaným zeleným pruhem (který vždy značí naučnou stezku) a vybudovali na zajímavých místech informační tabule. Půjdeme nejdříve po silnici do kopce (směr Litvínov). Při tom vlevo u silnice narazíme na strom – přírodní památku, skloněný buk (150 let starý). Poté, co jsme přešli železniční koleje, opouští cesta silnici u velkého památníku. Truhlíci postavy mají vzpomenout na oběti důlní katastrofy před 70 lety. Stejně tak jako na mnoha místech Severočeské pánve leží také v okolí Oseka pod zemí uhlí. To bylo tehdy ještě těženo hlubinně, tedy pomocí důlních štol (dnes se to děje povrchovým dobýváním v mnohem větším rozsahu a výsledkem jsou kilometrové jámy v zemi). Jednoho zimního odpoledne se v Oseku náhle zachvěla země a z těžební budovy dolu Nelson III vyšlehly k nebi obrovské, ostré plameny. V dole došlo ke vznícení uhelného prachu a hořlavých plynů. Mohutná exploze stála velké množství lidských životů.

Nyní jdeme asi 500 metrů skrz poměrně suchý dubo-borový les (pískovec, vyskytující se na tomto místě způsobuje, že se dešťové srážky vždy rychle vsáknou), až narazíme znovu na úzkou silnici. Po této asfaltce jdeme doleva, stále nahoru přes osadu Hrad Osek, jejíž domy leží roztroušeny ve strmém údolí podél potoka Bouřlivce, který se zde valí přes uměle vytvořené schody do údolí. Výš nahoře končí betonové schody

v proudu potoka, tady šplouchá voda velkou rychlostí přes mnoho malých vodopádů.

Konečně dojdeme k malé, téměř 300 let staré kapli. Stejně letitá je také před ní stojící lípa malolistá – se čtyřmi metry v obvodu skutečně velmi mohutný strom!

Tady odbočuje cesta vlevo nahoru ke zřícenině hradu Rýznburk, ke kterému se dostaneme po 2,5 km (od památníku katastrofy na dolu Nelson). Hustý smíšený les ji zakrývá před našimi zraky, dokud nestojíme bezprostředně před ní. Vypadalo to tu určitě zcela jinak, když tu ještě rytíři a hradní čeledíni bděli nad okolím Oseka. V okolí nesměl stát skoro žádný strom, aby se nepřítel nemohl nepozorovaně přiblížit a přesně zamířit samostřílem nebo prakem. Ale to je už dávno. S rozvojem děl a dalších střelných zbraní ztrácely středověké hrady stále více svůj význam jako obranná opevnění. Ani jejich šlechtičtí majitelé neshledávali své studené kamenné pevnosti příliš útulnými k bydlení. Mnohé hrady byly postupem času přebudovány na zámky, kterými se mohli zámečtí pánové mezi sobě rovnými mnohem více chlubit než staromódními hrady. Nebo také staré hradní zdi opouštěli nadobro a nechávali si někde jinde postavit zámek zcela nový. To udělali i pánové z Rýznburku a přesídlili v 16. století do Duchcova. Tam si dnes můžeme prohlédnout jeden z nejkrásnějších zámků severních Čech.

A tak před námi dnes leží hrad Rýznburk rozbořený a tajemný. Cestou k němu musíme projít okolo domu, kde bychom měli brát zcela vážně varování „Pozor pes“. Vstup na hrad není nebezpečný. Měli bychom ale dbát výstrahy a dávat velký pozor, kam tady šplháme. Staré zdi jsou chatrné, každou chvíli se mohou někde uvolnit kameny. A pod hustým křovím, se mohou ukrývat napůl propadlé, temné sklepní klenby, z části pokryté jen slabou vrstvou půdy. Proto prosím zůstaňte na vyšlapané cestě! Cesta vede nejdříve k zbytkům zdi na vnějším hradním nádvoří, u obrovského starého modřínu potom vlevo, vysoko k hlavní části hradu. Na nejvyšším a nejbezpečnějším místě hradu se nalézala čtyřhranná palácová věž, z níž ještě dnes část existuje. Původní hlavní vchod ležící naproti podhradí byl zajištěn kulatou věží, která byla postavena ještě jednou před sto lety jako vyhlídková věž, od té doby se ale znovu rozpadla. Velké stromy a husté křoví, které dnes dělají z objevování hradu vzrušující dobrodružství, pronikají svými kořeny zdmi. Příroda, když je nechána v klidu, se může zmocnit dokonce i tak mohutného hradu, jakým je Rýznburk.

Zpátky z hradu se necháme vést ještě kousek do kopce po zeleně značené naučné stezce, kde narazíme na asfaltovou lesní cestu - tu sledujeme vlevo. Nad ní se rozkládá přírodní rezervace „Vlčí důl“ s přírodě velmi blízkým smíšeným bukovým lesem mezi údolíčkem bublajícího potoka a vyčnívající skálou vyvýšeného hřbetu. Ve velmi hustém porostu bydlí kromě jiných datel černý, žluna zelená, strakapoud, doupňák obecný, sova obecná a sova rousná. Obzvláště rozmanitý je rostlinný svět v blízkosti potoka na jaře. Nádherné fialky mohou kvést již v dubnu, stejně tak jako nepatrný, ale vzácný zubovník šupinatý. Tento druh

získává své živiny z kořenů stromů (olše, osika) nebo keřů (líška) a zřiká se proto vlastních zelených listů, botanici takovým říkají cizopasně rostliny. Později na jaře může potom člověk s trochou štěstí vidět kvést také lilie zlatohlavé, když je předtím neokoušou četné srnky.

Něco zcela jiného nabízí malá, sousední přírodní rezervace jménem „Vrása“. Tam se dostaneme, když budeme sledovat asfaltovou lesní cestu až k další křižovatce. Doprava zde odbočuje modře značená turistická cesta (směr Dlouhá Louka), ale hned v rohu mezi lesní cestou a modře značenou stezkou vede svahem prudce nahoru pěšina. Asi 250 metrů je to odsud k chráněnému skalnímu útvaru. Jistě je ti také nápadné, jak se zde vrásy ve skále ohýbají. Geologové měli dříve mnoho vysvětlení pro to, jak vznikly Krušné hory. To se pravděpodobně odehrálo takto:

Před dávnými a dávnými časy – dlouho před tím než se na Zemi začali prohánět praještěři – se zde nacházelo moře. Řeky přinášely do tohoto moře ze vzdálených hor obroušený písek a prach, tak jak to dělá většina řek i v dnešních oceánech. To se sice nezdá být mnoho, ale v průběhu milionů let se tu nashromáždilo velké množství materiálu. Kdysi, snad před čtyřmi sty miliony lety, se dala zemská kůra v naší oblasti do pohybu. Dvě desky se tlačily na sebe, moře bylo stále užší. Jistě při tom docházelo také k zemětřesení, jaké bývá na rozhraní dvou desek zemské kůry ještě dnes. A sopky byly také aktivní. To vše trvalo samozřejmě dlouhou dobu – mnohem déle, než si člověk dokáže představit. Jak se moře stále zmenšovalo, stlačovaly obrovské síly dohromady také usazené písky na mořském dně. Pomalu se začalo zdvihat horstvo, stále více a více se vrásnilo (vrásná pohoří). Nejsvrchnější vrstvy byly samozřejmě znovu obroušeny větrem a vodou, avšak přicházel stále nový materiál. Vlivem tlaku a vysokých teplot panujících ve spodních vrstvách zemské kůry se vytvořily pískovce. Mnohé nerosty – což jsou součásti hornin – byly zničeny, jiné nově vznikly. Především byly ale vlivem tlaku stlačeny ve vrstvách. Takováto přeměna hornin se nazývá metamorfóza. Metamorfózou vznikla i typická hornina rula, která dnes tvoří velkou část podloží východních Krušných hor. Na rule se dá vždy velmi dobře poznat utváření jednotlivých vrstev. A zde, na skále „Vrásy“, je možné si také dobře představit, jak byla rula stlačena hrnouchy se masami země. Vezmi si jednu doma malý koberec a tlač na něj pomalu z obou stran najednou. Také zde se vytvoří záhyby. Kameny jsou možná mnohem tvrdší než koberec, ale síly země jsou dostatečně silné – a působí především dostatečně dlouho – aby zvrásnily i tvrdou skálu! Z několika tisíc metrů vrásového pohoří, které kdysi čnělo nad naším krajem, nezůstalo časem mnoho. Kdysi změnily desky zemské kůry směr svého pohybu a přestaly stlačovat dohromady horniny střední Evropy. Za sto nebo dvě stě milionů let to potom zvládla voda, led a vítr: velehory byly erodovány. Pouze vrásy v rule ještě vzpomenou na tuto pohnutou minulost.

I přesto jsou pro nás současné Krušné hory dost vysoké. Výstup na ně byl dostatečně namáhavý. A nachází se zde dokonce i vrcholová kniha. Také pro výhled na protilehlý Stropník se výstup vyplatil, i když se tolik nezajímáme o geologii. Především v říjnu září zalesněný svah nádhernými barvami podzimu.

Ukončíme naše odbočení do vzdálené minulosti Země a obrátíme se zpět ke křižovatce na asfaltové lesní cestě. Naučná stezka vede na druhé straně prudce s kopce. Druhá polovina naučné stezky je doporučována jen při alespoň trochu suchém počasí, ale ne při sněhu a náledí! Malý potok, dříve známý jako Ohrenbach, zde vytvořil dokonalou krajinu propastí. Na dalším svahu informuje tabule, že zde na povrch vystupující tunely obývá v zimě netopýr. Mimo jiné zde přezimuje netopýr velký, netopýr vodní a netopýr dlouhouchý.

Dále cesta pokračuje podél prudkého svahu, přerušována strmými údolíčky. Je zde také překrásný listnatý les s místy velmi starými buky. Pod námi leží v údolí osada Hrad Osek a na jednom místě můžeme ještě jednou při pohledu zpátky spatřit kruhovou věž Rýznburku. O něco později se les otevře a my můžeme vidět daleko za Osek – na Duchcov a na České středohoří. Toto místo se i proto nazývá „Krásná vyhlídka“. Přímo před námi leží lyžařská oblast Oseka s malým skokanským můstkem.

Naučná stezka vede doprava kolem svahu dolů. Malé a větší sesuvy stejně tak jako přerostlé haldy poukazují na starou důlní oblast. Brzy vidíme vpravo od cesty černou dutinu bývalé štoly. Toto místo se nazývá „Čertova díra“. Daleko se do ní ale nelze dostat – nejdříve přijdou odpadky a potom špinavá voda. Ve středověku se zde těžilo stříbro. Během Třicetileté války, kdy před téměř 400 lety táhla zuřivá vojska, drancující a vraždící, naším územím, měl Jan Krawatta ze sousední obce Loučná se svými poddanými zabít mnoho Švédů a naházet je sem. Jeden to ale přežil a mohl se osvobodit. Ihned potom odsoudili švédští okupanti Jana Krawattu k smrti a začali běsnit na našem území ještě více než dosud.

Po 2,5 km cesty od Rýznburku se dostaneme opět na silnici spojující Litvínov s Osekem. Kdo si myslí, že už bylo pro dnešek cestování dost, může se dát po silnici doleva a po zhruba jednom kilometru se dostane k hornímu nádraží v Oseku (vlak na Moldavu).

Ale jinak na nás na pravé straně silnice ještě čeká jeden z nejkrásnějších lesů pro hru na schovávanou celých východních Krušných hor! Vede tam také zeleně značená naučná stezka. Po několika krocích přijdeme do skalního labyrintu zvaného Salesiova výšina.

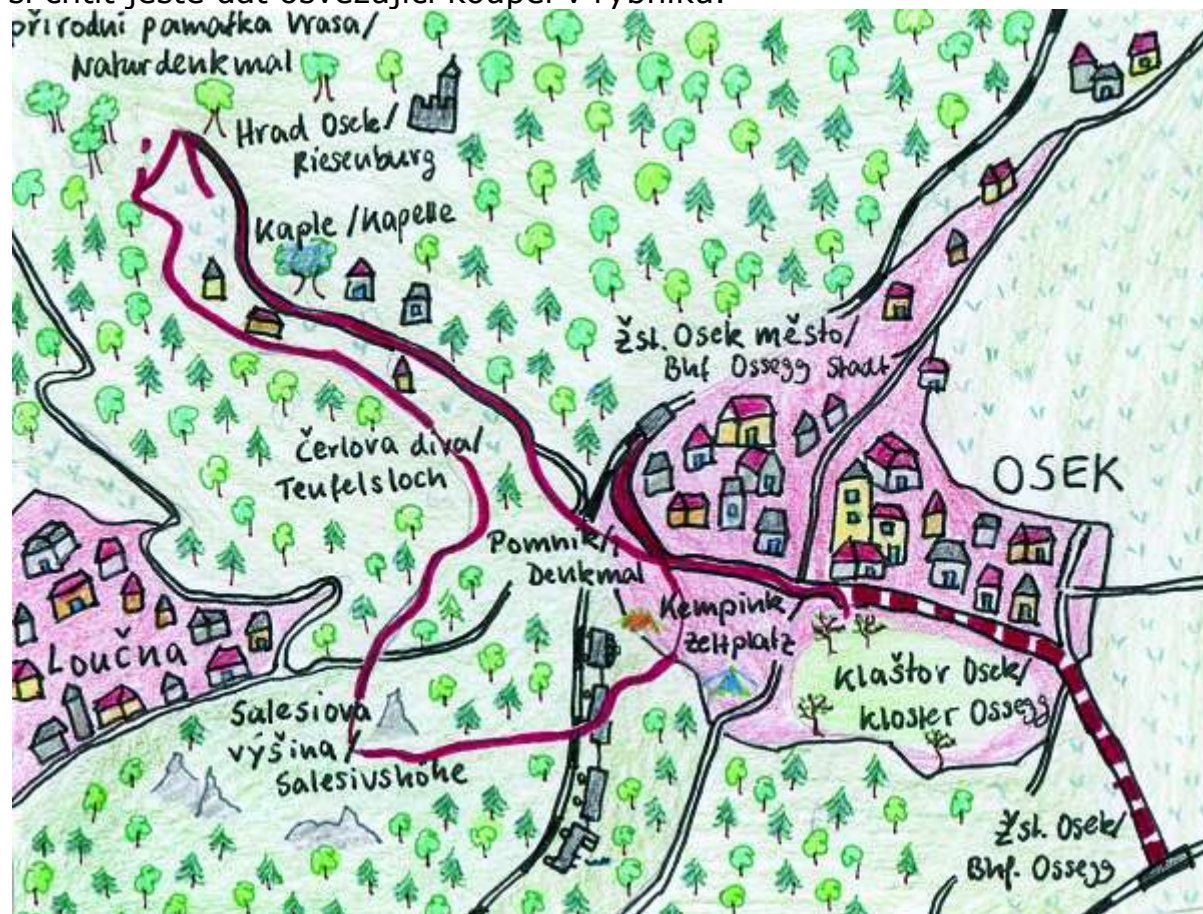
Za časů, kdy v Severočeské pánvi bujely tropické lesy, tudy protékala řeka a ukládala větší či menší skalní úlomky. Převážně se jedná o pískovce, na některých je ještě dnes možné rozeznat otisky schránek živočichů, kteří se zde kdysi vyskytovali. Řeka již dávno zmizela, ale zaoblené pískovce a jiné usazeniny jsou tu stále. Společně s hustými stromy tvoří opravdové dobrodružné hřiště.

Přitom jsou stromy nejvýše 100 let staré. Před tím byla totiž tato malá vyvýšenina poměrně otevřená a často sem přicházeli návštěvníci, aby se těšili ze skalního výhledu. Jedním z těch, kteří se zde opravdu rádi zastavovali, byl tehdejší opat kláštera v Oseku a přítel přírody Salesius Krüger, po němž je dnes tato lokalita pojmenována.

Přímo pod námi leží potom staré uhelné jámy dolu Nelson. Na explozi

v něm vzpomínal památník na začátku naší cesty.

Ze skalního města Salesiova výšina je to necelých 1,5 až 2 km zpět k nádraží v Oseku. Při tom si můžeme cestu zkrátit po žlutě značené cestě a jít kolem Oseckého rybníka. Tady se nachází také příjemný malý kemp, v případě, že budeme mít příště trochu více času pro naše cestování a budeme se chtít vydat po stopách rytířů, mnichů a osadníků. Nebo si chtít dosyta vyhrát v Salesiově skalním labyrintu. Nebo si chtít ještě dát osvěžující koupel v rybníku.

Výletní cíle:

Klášteř v Oseku

starý cisterciácký klášter, nyní využíván opět jako klášter, velká klášterní zahrada s prastarým ovocným sadem, není zde žádné muzeum, ale návštěvníci jsou přesto vítáni

www.kloster-osek.org

Společnost přátel kláštera v Oseku: www.kloster-projekte-osek.info

Hrad Osek/Rýznburk (Riesenburg)

velká středověká hradní zřícenina v lese na jižním svahu východních

Krušných hor. Opatrně uvnitř areálu, staré zdivo je chatrné, v blízkosti se nachází přírodní rezervace „Vlčí důl“ a geologická přírodní památka „Vrása“.

Salesiova výšina

skalní krajina v lese u silnice mezi Osekem a Litvínovem

Osecký rybník

přírodě blízký rybník s koupalištěm na okraji města Osek, kemp

provozní doba kempu: 01.05. - 30.09., kontakt: Nelsonská 669, Osek 41705, Tel.: +420 417 837 221 nebo +420 603 523 489, www.autocamposek.cz

Zámek Duchcov

Kdo by chtěl vidět, jakého luxusu si dopřávala dřívější knížata (pravda většinou za peníze svých poddaných), ten může navštívit muzeum a park zámku Duchcov.

otevírací doba: duben a říjen: St - Ne, 9.00 - 16.00; květen - září: Út - Ne, 9.00 - 18.00, Náměstí republiky 9, 419 01 Duchcov, Tel.: (00420) 417 / 835 301, zamekdux@proactive.cz

Kdo chce jít do Duchcova pěšky: od kempu v Oseku nebo od horního nádraží v Oseku je to 6 km po modře značené turistické cestě skrze velmi pěknou krajinu rybníků se starými olšemi.

Stropník

nápadný horský vrchol nad Rýznburkem, který z okraje Krušných hor vystupuje obzvláště daleko k jihu, a proto je také zvláště pěkný výhled, výstup od zříceniny hradu Rýznburk (asi 5 km, místy prudce do kopce) nebo z Dlouhé Louky (3 km, zelená turistická značka)

TENTO PROJEKT JE
SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKOU UNIÍ